

לכבוד האדם וחברו

מאת רמי דבס, AEON

יחס של כבוד לכל אדם כיוון שהוא אדם נראה לנו כציווי מוסרי מובן מאליו. אך מסתבר שכבוד האדם הוא מושג חדש, לא מבוסס היטב ואף נוצר תוך דיכוי ואלימות. האם נדע לעצב אותו לטובה?

X זמן קריאה משוער: 18 דקות

הצהובון האוסטרי הפופולרי Heute [היום] נוהג לפרסם תמונות של התינוקות הראשונים הנולדים במדינה ביום הראשון של כל שנה. התינוקת הראשונה של וינה ב-2018 הייתה ילדה בשם אָסֶל. היא נולדה להורים מוסלמים. והיא התקבלה בשנאה.

"המחבלת הבאה נולדה". "גרשו את החלאה". "אני מייחל למוות בעריסה". מאות הערות כאלה הופיעו ברשתות החברתיות באוסטריה, ומיד לאחר מכן גם ברחבי העולם המערבי. בין 2013 ל-2015 למשל, נרשמה בגרמניה עלייה של 87 אחוזים בפשעי שנאה, עד לרמה הגבוהה ביותר מאז מלחמת העולם השנייה. בספרד, חלה עלייה בפשעי שנאה לאחר שהיו בשפל בראשית שנות האלפיים, ליותר מ-1100 מקרים בשנה בין 2013-2016. בפולין, קבוצות של אקטיביסטים מעריכות כי באלף הנוכחי, פשעי השנאה רבו פי עשרה.

אסלאמופוביה הולכת והופכת לגורם היחיד המניע רבים מפשעי השנאה באירופה, וגם פשעים אנטישמיים נמצאים בעלייה דרמטית בכל רחבי אירופה

בתחילה, נטיות כאלה הוסברו בחשש של המערב מפני טרור אסלאמי. אבל בעוד שאסלאמופוביה הולכת והופכת לגורם היחיד המניע רבים מן הפשעים האלה, לא ניתן יותר להשתמש בתירוץ הזה. פשעים אנטישמיים נמצאים בעלייה דרמטית בכל רחבי אירופה, ובכלל זה במדינות הנחשבות לסובלניות יותר. ברחבי בריטניה, פשעים אנטישמיים עלו בין 2017 ל-2018 ב-34 אחוזים, והגיעו לשיא של כל הזמנים. צרפת חזתה בזינוק של יותר מ-20 אחוזים גם בין 2016 ל-2017 וגם בין 2017 ל-2018.

גם אנשים שמוצאם מאפריקה נמצאים בסיכון. באיטליה, שם לארגון הימין הקיצוני הלאומני [Forza Nuova](#) יש כעת יותר עוקבים בפייסבוק מאשר למפלגת השמאל הגדולה באיטליה, ירה לאחרונה אדם שהסתובב במכונית ברחבי העיירה [מצ'רטה](#) במהגרים. בפולין – שם מפלגת "[חוק וצדק](#)" הלאומנית עלתה לשלטון בשנת 2015 – דיווח ארגון "[אמנסטי אינטרנשיונל](#)" על אדם אשר בשנת 2015 הוכה במקלות במועדון לילה על ידי קבוצה של תוקפים שצעקו "מוות לכושים, מוות ליהודים". האיש היה למעשה סורי. שנתיים לאחר מכן, 60 אלף לאומנים צעדו בוורשה כשהם נושאים שלטים ועליהם סיסמאות כגון "דם טהור".

"ההגירה הורגת", הפגנה של Forza Nuova באיטליה (2015). תצלום: כריסטיאן ברטי.

באותה עת בבריטניה, בהיפוך תפקידים עצוב, פשעי השנאה נגד פולנים התרבו פי עשרה בין 2004 ל-2014, והם ממשיכים לתפוס כותרות. באפריל השנה, גבר פולני בעיר קל נרדף על ידי כנופיה של עשרים גברים והוכה בקרש שננעצו בו מסמרים. לאחר מכן, חברו סיפר לעיתונאים: "דברים כאלה קורים כמעט כל יום לפולנים כאן". בצפון אירלנד, בשנת 2015, איגור, ילד בן 11 יליד פולין, הוכה קשות עד שחברו, שבא לעזרתו, לא זיהה אותו. התוקפים היו ילדים אחרים, חלקם בני שמונה בלבד. כשהיכו את איגור הם צעקו: "אתה חרא פולני!" "תחזור לפולין!"

וישנה, כמובן, ארצות הברית, שם סיפורים כאלה מתפרסמים ממש מדי יום. בתקרית אחת שהתרחשה השנה, אישה הוטרדה קשות בפארק ליד שיקגו על ידי גבר לבן, משום שלבשה חולצה שעליה ציור של דגל פוארטו ריקו. היא תיעדה את האירוע בשידור חי בפייסבוק. "למה את לובשת את הזבל הזה?" שאל אותה הגבר בכעס, בעודו צועד בעקבותיה. "את לא אזרחית אמריקנית". התקשורת התמקדה בתגובה העלובה מצד שוטר שהיה במקום.

אבל נשמעו גם חששות אחרים, ובצדק. אנשים כמו [לואיס גוטיירס](#) חבר בית הנבחרים מטעם מדינת אילינוי, טען כי זוהי השפעה של "אפקט טראמפ". בין קווי המדיניות הטעונים גזעית של נשיא ארה"ב ונכונותו שלו עצמו להשתמש בשפה ספוגת דה-הומניזציה, דונלד טראמפ "רופף" (כדברי גוטיירס) את הסייגים על הבעת דעות קדומות בציבור – טענה הנתמכת במגוון [מחקרים אמפיריים](#). אחרים טענו כי אין להבין את התקרית בשיקגו רק כעלייה מחודשת של תומכי העליונות הלבנה, וכי בארה"ב, כמו באירופה, צומחת שנאת זרים כללית. "גרמניה בראשית שנות השלושים לא הייתה שונה כל כך מזה", טענו מגיבים. "ככה זה מתחיל".

אולם לריקרדו רוסיו, מושל פוארטו ריקו הייתה פרשנות פילוסופית יותר של התקרית בשיקגו: "זה עניין של חינוך, זה עניין של זכויות אזרח, וזה עניין של כבוד-אדם בסיסי". מעניין לציין כי כך אמרה גם [קטרינה רואנה](#), שהייתה עד 2017 חברה אספת הנבחרים של צפון אירלנד, כשהתייחסה למתקפה על איגור: "כל צורה של פשע שנאה, בין אם מדובר בגזענות, שנאה בין פלגים או הומופוביה, הן רעות... תמיד קיוונו וציפינו ש[משפחות ממדינות אחרות] יזכו ליחס אנושי ומכבד". והנה מה שאמר נשיא אוסטריה [אלכסנדר ואן דר בלן](#) כשיצא נגד מילות השנאה שהופנו כלפי התינוקת שנולדה בווינה בראשית השנה: "כל בני האדם חופשיים ונולדו שווים, מבחינת כבודם וזכויותיהם... ברוכה הבאה אסל היקרה!"

התפישה המערבית של ימינו דורשת להתייחס לכל אדם בדרך שתכיר בערכו כיצור אנושי, בלי קשר למוצאו. ועם זאת, התפישה הזו היא שברירית

תקריות כמו אלה שהתרחשו באוסטריה, צפון אירלנד ושיקאגו עומדות בסתירה לתפישה המערבית של ימינו, הדורשת להתייחס לכל אדם בדרך שתכיר בערכו כיצור אנושי, בלי קשר למוצאו. ועם זאת, התפישה הזו היא שברירית. לא רק משום שנדמה כי בעת הנוכחית כבוד האדם עומד בסכנה מצדו של "אפקט טראמפ" כלשהו, ואפילו לא בשל התעוררות מחודשת רחבה יותר של נהיה אחר סמכותניות בעולם המערבי.

לא! עצם מושג כבוד האדם הוא שברירי ביותר.

לכבוד יש שלוש משמעויות עיקריות. במובן ההיסטורי הישן מדובר ביציבות או רצינות, שאנו עדיין מקשרים עם נימוסים מעודנים ומצפים למצוא אצל בני המעמדות הגבוהים. במובן זה, כבוד זהה כמעט ל"מכובד". נפוצה בהרבה היא משפחת המשמעויות הקשורה להערכה עצמית ויושרה, ולזה אנחנו מתכוונים כשאנו מדברים על תחושת הכבוד העצמי של אדם, או כשאני אומרים, למשל "הם גזלו ממנו את כבודו העצמי". המשמעות השלישית מופשטת יותר, אבל לא פחות נפוצה והיא רואה בכבודו של אדם ערך או מעמד פנימי, שיש לכל בני האדם במידה שווה. זהו הקשר בעל מטען מוסרי, ובו אני מעוניין במאמרי זה.

למי יש יותר כבוד? תצלום: מרכוס ספיסקה

המשמעות המוסרית הזו נרמזת בצירוף "כבוד האדם", והיא מצביעה על סוג של ערך "בסיסי" שמושג פוארטו ריקו כיוון אליו. "בסיסי" אין פירושו "פשוט" – כאילו הערך המדובר אינו מאוד חשוב. להפך, מדובר בסוג של ערך שיש לכולם, ובמידה שווה, מעצם היותם בני אדם.

כבוד הוא על פי רוב ייחודי משום שהיא אינו ניתנת להשוואה או להמרה בערכים אחרים

הערך הבסיסי הזה נחשב על פי רוב לייחודי. לעתים הייחודיות הזו באה לידי ביטוי בטענה כי בני אדם עליונים על יצורים אחרים. המקהלה ב"[אנטיגונה](#)" של סופוקלס, למשל, משבחת את האדם כדבר "המופלא" ביותר על פני האדמה, העילוי שמפלס לעצמו דרך בטבע ממש כמו שהימאי מפלס לעצמו דרך בין גלים וסערות המאיימות לבלוע אותו. אבל בשיח המודרני, כבוד הוא על פי רוב ייחודי משום שהיא אינו ניתנת להשוואה או להמרה בערכים אחרים. בספרו "[הנחת יסוד למטפיזיקה של המידות](#)", שנכתב ב-1785, עמנואל קאנט מבטא היטב את הרעיון המודרני הזה:

"מה שיש לו מחיר, ניתן להמיר בשווה ערך. לעומת זאת, למה שהוא מעל לכל מחיר, ולכן אין שווה לו, יש כבוד".

קאנט טען משום כך שאנו מצווים לנהוג בבני אדם אחרים תמיד כ"מטרות, ולעולם לא כאמצעים". במילים אחרות, הערך הייחודי של הכבוד תובע מאתנו התייחסות מכבדת, שאותה אנו מביעים באמצעות מגבלות שאנו מטילים על עצמנו בכל מה שאנו עושים או אומרים.

אם כך, למה אנו חושבים שמושג כבוד האדם הוא שברירי כל כך? ראשית, מדובר במושג צעיר מאוד. הוא אינו מוזכר באף אחד מהעתיקה המוכרים של [המגנה כרטה](#) (1215). הוא אמנם מוזכר [בחוק הזכויות האנגלי](#) (1689) אבל לא במשמעות מוסרית. במהפכה הצרפתית, הקהל לא צעק "חירות, שוויון, כבוד!". ואף שהצהרת העצמאות האמריקנית כוללת אמירות נחושות בדבר שוויון וזכויות, היא אינה מזכירה את כבוד האדם. וכך גם החוקה האמריקנית.

לא תמצאו דיבורים על כבוד האדם במובנו המוסרי באף אחד מן הנראטיבים הקשורים בעבדות. והוא לא כלול בנאומים הנלהבים, בפמפליטים, או במאמרי המערכת של מתנגדי העבדות במאה ה-19. וגם לא אצל הסופרג'יסטיות. [מרי וולסטונקראפט](#), [סג'ורנר טרוט](#), [פרדריק דגלאס](#), [סוזן ב. אנטוני](#), ג'יין אוסטון, הארייט ביצ'ר סטו: איש מהם לא השתמש במושג הזה, וגם אם כן, הדבר מעולם לא נעשה בהקשר מוסרי. למעשה, לפחות עד 1850, המונח האנגלי dignity לא היה בעל משמעות מוסרית. משמעות כזו ניתנה לו, במידה קטנה מאוד, רק בראשית המאה העשרים. קו פרשת המים, מבחינה מושגית, היה כש"[ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם](#)" (1948) השתמשה במונח כבוד האדם כדי להצדיק את עצמה. חלף זמן מועט בלבד מאז התחלנו לדבר על כבוד האדם.

בקאנון האינטלקטואלי המודרני ישנם אי אילו יוצאי דופן מרתקים, אבל הם לא שינו את תקופתם. המונח הגרמני של קאנט *Würde* אכן הוחלף ב"כבוד" כבר על ידי המתרגמים המוקדמים שלו. אולם לקח זמן עד שפילוסופיית המוסר שלו התקבלה, בעיקר מחוץ לעולם הדובר גרמנית. הוא נהנה מפופולריות באנגליה לזמן קצר, בסביבות 1790, אבל לא בזכות המוסר, וגם פופולריות זו התפוגגה בסוף המאה. ההתעניינות של דוברי האנגלית בקאנט צצה מחדש בסביבות 1820, אבל שוב, לא בזכות הפילוסופיה המעשית שלו. למעשה, "הנחת היסוד" לא תורגמה בצורה מקצועית עד 1836. ואפילו אז, התרגום לא היה זמין בקלות עד למהדורה המתוקנת ב-1869.

מעמדנו המוסרי הבסיסי הוא שמצדיק את הזכויות של היחיד. עם זאת, מעמד זה גם מחייב אותנו לכבד את מעמדם וזכויותיהם של אחרים. על פי דידרו, הדבר נובע מכך שמעמדנו המוסרי הבסיסי מוגשם כשאנו לוקחים חלק בקהילה

כזה היה גם גורלו של קודמו של קאנט, איש האשכולות הצרפתי והגאון הזכור בזכות "[האנציקלופדיה הגדולה](#)" (1751-1766), דני דידרו. דידרו ניסה לנסח בעצמו את מושג ערך האדם. בעיניו, מעמדנו המוסרי הבסיסי הוא שמצדיק את הזכויות של היחיד. עם זאת, מעמד זה גם מחייב אותנו לכבד את מעמדם וזכויותיהם של אחרים. על פי דידרו, הדבר נובע מכך שמעמדנו המוסרי הבסיסי מוגשם כשאנו לוקחים חלק בקהילה:

"רצון הכלל צריך לקבוע את גבולות החובות שלנו. יש לנו זכות טבעית קדושה ביותר לכל דבר שהמין האנושי כולו אינו מתנגד לו... אמרו לעצמכם: 'אני אדם, ואין לי כל זכות טבעית ברורה אחרת מלבד זכויות

האנושות".

מאוחר יותר, באותו מאמר ב"אנציקלופדיה", דידרו אפילו משתמש במונח הצרפתי *dignité* (במקום במונח *humanité*, אנושיות) כדי להסביר את המעמד המשותף שלנו. אולם גם הפילוסופיה המוסרית שלו וגם המונחים שבהם עשה שימוש לא נפוצו מעולם, וכיום הוא אינו מוכר מאוד.

חלוקת כבוד האדם וזכויותיו של כל בן אנוש: דני דידרו. דיוקן מאת לואי-מישל ון לו (1767), מוזיאון הלובר, פריס. תצלום: ויקיפדיה

בין החובות האלה שבני אדם חבים זה לזה, במקום השני נמצאת החובה שלפיה כל אדם יעריך וייתחסם לאחר בטבעיות כשווה לו עצמו, או כמי שהוא אדם ממש כמותו

דידרו נשען על תפישות של המשפטן הגרמני בן המאה ה-17 [סמואל פון פופנדורף](#), שאמר משהו כזה: בכל פעם שאנחנו נפגשים, אנחנו מניחים הדדית שיש לנו מעמד מוסרי בסיסי – אני מניח את שלך ואתה את שלי. ההנחה הזו משתמעת בכל מגע בינינו. זאת משום שבכל פעם שבה אנחנו פונים ישירות לאדם אחר – למשל, בטענה 'אתה חייב להרשות לי לדבר' – אנחנו כבר מתייחסים אליו כאל יצור שיש לו אחריות מוסרית. כלומר, אנחנו מתייחסים אליו כאל מי שיכול להיות אחראי כלפינו, לתביעה הזו. אחרת למה שנפנה אליו? יותר מזה, כמו דידרו, פון פופנדורף ב"חוקת הטבע והעמים" (1672), משתמש במונח "כבוד" כדי לקשר בין הרעיונות הללו:

"נדמה כי ישנו כבוד (dignatio) מסוים בתואר 'אדם': כך שהטיעון המהותי ביותר כנגד היהירות שבהעלבת אדם, הוא על פי רוב 'אינני כלב, אלא אדם, ממש כמותך'. ומאחר שטבע האדם זהה לכולנו, ומאחר שהאדם יכול ואכן מצטרף בשמחה לחברה עם אחרים, שרואים בו אדם כמותם ולוקח חלק באותו טבע אנושי, מכאן שבין החובות האלה שבני אדם חבים זה לזה, במקום השני נמצאת החובה שלפיה כל אדם יעריך וייתחסם לאחר בטבעיות כשווה לו עצמו, או כמי שהוא אדם ממש כמותו".

זהו טקסט מרגש. אולם הוא לא חלחל אל אוצר המינוחים המקובל. פון פופנדורף נשכח כמעט לגמרי בסוף המאה ה-18.

האם שורשי הכבוד אכן כל כך לא עמוקים? התשובה תלויה באופן שבו אנו מודדים הצלחה. אם נרצה בסיס היסטורי ברור לאופן הדיבור שלנו על כבוד האדם כיום, ניאלץ להתאכזב. ישנן מספר חלופות – בעיקר מתוך המסורת הנוצרית, שראוי להזכירן.

מסביבות 1950 הלך והעמיק העניין בפילוסוף האיטלקי בן תקופת הרנסנס [ג'ובאני פיקו דלה מירנדולה](#) ובמסה שלו "[הנאום על כבוד האדם](#)" (1486). בספרי היסטוריה של סוף המאה העשרים, שנכתבו על ידי כותבים מזרמים שונים, הוא זוכה לשבחים גדולים. ובימינו ברבים מן הדיונים התאולוגיים הנוצריים על אודות כבוד האדם, פיקו נתפש כגאון בתחום. אולם יש בכך אירוניה גדולה, כפי שחוקר ימי הביניים [בריאן קופנהייבר](#) הראה לאחרונה. ראשית, כשנכתב "הנאום" הוא זכה לגנאי, ופיקו עצמו נשכח כמעט לגמרי במהלך המאות ה-15, ה-16 וה-17. אפילו הכותרת ניתנה לטקסט רק לאחר מותו של פיקו. מה עוד ש"הנאום" כלל אינו עוסק בכבוד במובנו המוסרי. הוא משתמש במונח הלטיני **dignitas** רק פעמיים, וכפי שקופנהייבר מציין: "ובאף אחת מהפעמים המונח אינו מיוחס לבני אדם, אלא כשאיפה". למעשה, המונח מציין דרגה מלאכית, וזה הגיוני משום שפיקו התכוון לטעון כי על בני האדם להימלט מגופם ולהפוך למלאכים. לא כך אנו רואים כיום את הכבוד האנושי הבסיסי.

טענות נפוצה נוספת היא הטענה כי מושג כבוד האדם שלנו נמצא כבר בפרשנות המקראית הגורסת כי אלוהים ברא את האדם [כצלמו ובדמותו](#). כתבים נוצריים רבים משלהי הזמן העתיק ועד לימי הביניים דנים ברעיון "צלם האלוהים", ורבים דנים ב"כבוד" של יצורים ודברים שונים. אבל לא מדובר בערך בסיסי כלשהו, כפי שהחוקרת [בוני קנט](#) אמרה לאחרונה, "שיש לבני האדם משום שאנחנו בני אדם, או משום

שבני אדם נוצרו בצלם אלוהים". אלא בדיוק להפך, כפי שהיא מסבירה: "סיפור הבריאה, כפי שהובן במערב [הקורא לטינית] זו הייתה רק תחילת הנראטיב של החטא והגאולה האנושיים. נראטיב אשר מבוסס על ההנחה כי טבע האדם הוא בר שינוי". במילים אחרות, טבע האדם "עוות כל כך על ידי 'הנפילה' [החטא] שהוא זקוק לתיקון על ידי דמות כמו ישו, שהוא 'אדם' השני".

הכבוד, במובנו המוסרי, הוא מיסודות האתוס המערבי העכשווי שלנו, וניצב באותה שורה עם רעיונות בסיסיים כמו חירות ושוויון

מעבר לגילו הצעיר, ישנה סיבה נוספת לשבריריותו של מושג כבוד האדם: הוא מלווה באתגר קיומי משונה. כדי להעריך את מהותו של האתגר, חשבו על כך שלמרות גילו הצעיר יחסית של מושג כבוד האדם הוא נפוץ מאוד היום. הכבוד, במובנו המוסרי, הוא מיסודות האתוס המערבי העכשווי שלנו, וניצב באותה שורה עם רעיונות בסיסיים כמו חירות ושוויון. בכל דבר, מהצהרת זכויות האדם שהזכרנו קודם ועד [לחוק היסוד של הרפובליקה הפדרלית של גרמניה](#) (1949), [מהסכמי הלסינקי](#) (1975) ועד [למגילת הזכויות הבסיסיות של האיחוד האירופי](#) (2000) והחוקות של מגוון מדינות מודרניות החל מפורטוגל וכלה בדרום אפריקה, "כבוד האדם" נחשב במפורש לזכות אנושית בסיסית. שופטים נסמכים עליו בהחלטותיהם בבית המשפט. ארגוני סיוע כוללים אותו תכופות בהצהרות הכוונות שלהם. ונדכאי תבל זועקים בתביעה לקבלו.

ועם זאת, רעיון כבוד האדם כרוך בצביעות. אחרי הכול, האתוס המערבי שלנו צמח מתוך דיכוי אלים ולצדו. במשך 200 שנה, שאפנו את האוויר המשכר של השאיפה לחירות ושוויון לכל, אבל משום מה נשפנו מתוכנו רצח עם, עבדות, [אאוגניקה](#), קולוניאליזם, הפרדה גזעית, כליאה המונית, גזענות, סקסיזם, אפליה מעמדית ובקיצור, דם, אונס, אומללות ורצח. כמה מדהים.

כבוד האדם? עבד משוחרר, בבגדים של אדם לבן ובצבעי דגל ארה"ב.
דיוקן של Yarrow Mamout משנת 1822, ג'יימס אלכסנדר סימפסון.

תצלום: Wikimedia Commons

כשחושבים על הסתירה שבין אידיאל כבוד האדם ובין העלייה בפשעי השנאה והדעות הקדומות במערב, מפתה להתכחש לאפשרות שהצביעות מעולם לא נעלמה מן האתוס שלנו

הדרך העיקרית שבה התמודדנו עם ההלם הזה ועם הצביעות שעליה הוא מצביע, הייתה לספר לעצמנו סיפור – סיפור שטרם נגמר. המורכב מפרקים רבים ויש לו גרסאות מגוונות, אבל במרכזו הצביעות "האמיתית" מושלכת אל העבר: "קודמינו טעו באופן מחריד כשקידמו רעיונות כמו שוויון וכבוד אדם ובה בעת החזיקו בעבדים, מנעו מנשים זכות בחירה וכן הלאה. אבל היום אנו מכירים בצביעות הזו, ואף שהיא לא הוכחדה לגמרי, אנחנו רחוקים להפליא מטעויות העבר". הסיפור נמכר טוב במיוחד בקרב המיינסטרים הלבן של ארה"ב.

אירועים כמו אלה בשיקגו, אוסטריה וצפון אירלנד מובילים אותנו (או את חלקנו) לתהות על אמיתות הסיפור. הם הולכים והופכים לשגרתיים וזה מפחיד אותנו, בצדק, ומכריח, מאוד בצדק, לחשוב. אבל הרגע

הזה של חשיבה משותפת אינו האתגר הקיומי שאליו אני מרמז. ממש מתחתיו אורב משהו פחות ברור אבל הרבה יותר מערער.

כשחושבים על הסתירה שבין אידיאל כבוד האדם ובין העלייה בפשעי השנאה והדעות הקדומות במערב, מפתה להזהיר מפני מה שאנו "הופכים להיות", או להדגיש את האיום "הגובר" על כבוד האדם. זה מפתה משום שזו דרך נוספת להימנע מזוועות ההווה, ולהתכחש לאפשרות שהצביעות מעולם לא נעלמה מן האתוס שלנו. שימוש במילים כמו "הופך להיות" או "גובר" מרמז כי בשלב כלשהו שרר בינינו כבוד הדדי אמיתי. ההתמודדות עם הטעות הזו היא שמציבה את האתגר הקיומי: טראמפ או כל אידיאולוג קיצוני אחר אולי מסיטים אותנו מן האתוס של כבוד האדם, אבל הם רק זרזים, הם אינם הגורמים לכך.

ניתן למצוא מגוון דוגמאות התומכות בטענה הזו. ויש כבר מי שטענו זאת בהקשרים אחרים. אולם ההבדלים בין הגזעים בארה"ב מבהירים זאת טוב במיוחד.

הפערים הכלכליים בין לבנים ומי שאינם לבנים, שהם מן הגורמים המרכזיים למתיחות, גדלו בהתמדה בארה"ב עוד לפני טראמפ – מאז השפל הכלכלי הגדול, למעשה

ראשית, הפערים הכלכליים בין לבנים ומי שאינם לבנים, שהם מן הגורמים המרכזיים למתיחות, גדלו בהתמדה בארה"ב עוד לפני טראמפ – מאז השפל הכלכלי הגדול, למעשה. על פי [דו"ח רחב היקף](#) של ארגון [Prosperity Now](#) ושל המכון לחקר המדיניות משנת 2017, משקי בית שחורים והיספניים בעלי הכנסה חצינית חווה ירידה של 75%-ו-50% בהכנסות בשנים 2013-1983, ונותרו עם הון דל המוערך ב-1700 דולר ו-2000 דולר לכל משק בית (בהתאמה). בה בעת, העושר החציוני הלבן גדל לסכום מדהים של 116,800 דולר.

טראמפ, כדאי לזכור, לא היה שחקן מהותי בזירה הפוליטית כשתנועת "[חיי שחורים חשובים](#)" נוסדה בשנת 2013, אחרי שטריוון מרטין בן ה-17 נורה למוות בפלורידה ב-2012. וגם לא בשנה הסוערת שלאחר מכן, כששוטרים חנקו למוות את אריק גרנר בניו יורק; ירו למוות במייקל בראון ברחובות פרגוסון, מיזורי וירו למוות בטאמיר רייס בן ה-12 בקליבלנד, אוהיו. טראמפ רק שקל אז להתמודד על הנשיאות. כלומר: המשטרה הפגינה יחס שונה לגמרי לבני גזעים שונים, מאז ומעולם.

למשל, לגברים שחורים שנעצרו על ידי המשטרה יש סיכוי גבוה פי שישה להיות מורשעים, לעומת לבנים, וגם להישלח לתקופות מאסר ארוכות ב-20 אחוז, בשל אותם פשעים. [במחקר](#) משנת 2014 שנערך באוניברסיטת מישיגן התגלה כי, שוב, סיכוייהם של שחורים לעמוד לדין בעבירות שדיןן מאסר גבוה ב-75% לעומת לבנים, ובשילוב העובדה כי בארבעים השנים האחרונות שיעור המאסרים עלה ב-500 אחוז, כשהעלייה המשמעותית ביותר חלה בין 2010-1980, התוצאה כי שבשנת 2017 אחד מכל עשרה גברים שחורים נמצא בכלא בכל יום נתון. אם לא יורים בו קודם. [ממחקר](#) שהתפרסם בשנת 2002 בכתב העת [American Journal of Public Health](#) עולה כי שיעור מקרי המוות כתוצאה מהיתקלויות עם רשויות אכיפת החוק בקרב גברים שחורים לעומת גברים לבנים היה גבוה פי 4.7 בשנים 1970-1988, ופי 3.2 בשנים 1998-1997. [מאמר](#) משנת 2015 שפורסם על ידי בית הספר לבריאות הציבור של אוניברסיטת הרווארד מראה כי בין 2010-1960, סיכוייהם של גברים שחורים למות באירוע שיש בו מעורבות משטרתית גבוה תמיד פי 2.5 לעומת גברים לבנים. אי אפשר להאשים בכך את המדיניות הנוכחית.

חיי שחורים חשובים, גם בארה"ב. תצלום: מיקי ג'ורדן.

יכול להיות שאנו עדיין יכולים לקבוע מהו המעמד המוסרי הבסיסי הכרוך ברעיון כבוד האדם או מה מתחייב ממנו, וגם מה בהיותנו אנושיים מעניק לנו מעמד כזה

ברצוני להבהיר כי אני לא סבור שעלינו להפסיק לבקר את טראמפ או כל אדם אחר שמעשיו פוגעים בכבוד האדם. אני רק מציין כי התמודדות כנה עם הצביעות באתוס המערבי שלנו תובעת מאיתנו לא להיכנע לפיתוי למצוא שעירים לעזאזל בעבר וגם בהווה. אסור לנו להתכחש לעובדה שההווה שלנו אפשרי רק בשל עברנו, זה שאנו סייענו ביצירתו. לכן השאלה הקיומית אינה האם אנו באמת מי שאנו טוענים שאנו? השאלה היא, האם היינו כאלה אי פעם?

תרשו לי להציע שתי תשובות לאתגרים שהצבתי. ראשית, אנו יכולים לשאול האם לרעיון כבוד האדם יש חיים מחוץ ולפני שהוא קושר למושג "כבוד האדם"? נדמה שכן. אפילו מגוון המושגים האחרים שבהם עשיתי שימוש עד כה – זכויות, ערך, מעמד, אנושיות וכו' – מצביע על נקודת התחלה אפשרית שבה הרעיון המוסרי הזה עלה, גם ללא שימוש בשם "כבוד האדם" עצמו. למרות זאת, אל לנו לצפות להיעדר

מוחלט של אי בהירות. כמו שקורה ב"אנטיגונה" של סופוקלס. המחזה אינו עושה שימוש בשום רמז מילולי. מצד שני, נדמה כי הוא אומר משהו חשוב על כבוד האדם.

שנית, אפילו אם רעיון כבוד האדם הוא שברירי יותר מכפי שהבנו עד כה, יתכן שיש בהודאה בכך איזו נקודת אור. כלומר, הרעיון עצמו אולי ניתן לעיצוב – פתוח לוויכוחים הגיוניים ולהתפתחות. במילים אחרות, יכול להיות שאנו עדיין יכולים לקבוע מהו המעמד המוסרי הבסיסי הכרוך בו או המתחייב ממנו, וגם מה בהיותנו אנושיים מעניק לנו מעמד כזה. נכון, חשיבה כזו טומנת בחובה סכנה. ברגע שנתחיל לשאול שאלות כאלה, אנו עלולים למתוח גבול בין מי או מה ש"באמת" יש להם כבוד, ומי שלא. אבל מצד שני, אנו מותחים גבולות כאלה כבר זמן רב. העובדה שאימצנו את רעיון כבוד האדם לא מנעה מאיתנו להותיר אחרינו שובל של אומללות ודיכוי. אז אולי הגיע הזמן לגלות יותר ענווה. אולי אם נניח שיש לנו עדיין הרבה מה ללמוד בכל הקשור לכבוד האדם, נוכל להשתפר. אולי נוכל לגלות עומקים חדשים, לא רק במושג עצמו, אלא במחויבות שלנו כלפיו.

[support]

רמי דבס (Remy Debes) הוא פרופסור לפילוסופיה מאוניברסיטת ממפיס ועורכו של כתב העת The Southern Journal of Philosophy. הוא ערך את הכרך Dignity: A History (שראה אור ב-2017), בסדרת המונחים הפילוסופיים של אוקספורד, בשיתוף המרכז לנראטיבים חדשים בפילוסופיה. מונוגרפיה חדשה פרי עטו, Respect as Understanding עומדת לראות אור בקרוב.

[AEON](#) Magazine. Published on Alaxon by special permission. For more articles by AEON, follow us on [Twitter](#).

תורגם במיוחד לאלכסון על ידי [דפנה לוי](#)

תמונה ראשית: מכונאי רכב בעבודה, פושקר, הודו. תצלום: Fancycrave, ב-[unsplash.com](#)

Photo by [Fancycrave](#) on [Unsplash](#)

מאמר זה התפרסם באלכסון ביום שלישי 23 באפריל 2019 עליידי רמי דבס, AEON.